

C. van der Leest, Onderlinge evaluatie door de ambtsdragers, 1997

Oorspronkelijke titel: Censuur naar artikel 81 van de kerkorde

Bron: Aan het werk in de kerk © Steunpunt Gemeenteopbouw 2004, hoofdstuk 8.4

Inhoud

Artikel 81 van de kerkorde

Censuur tijdens een vergadering

- *Bezwaren tegen een collega-ambtsdrager*

- *Onderlinge evaluatie door ambtsdragers:*

1 De praktijk van het bezoek afleggen

2 De preken

3 Onderlinge samenwerking

4 De voorbereiding van de kerkvisitatie

5 Bezoeken aan catechisaties/verenigingen

6 Het pastorale kerkenraadplan

7 Voorbereiding op het brengen van bezoeken

8 De eredienst

Artikel 81 van de kerkorde

In artikel 81 van de kerkorde uit 1975 staat: 'De predikanten, ouderlingen en diakenen zullen onderling christelijke censuur oefenen en elkaar inzake de bediening van hun ambt aansporen en vriendelijk terechtwijzen.' Hoe gaan we met dit artikel om?

Censuur tijdens een vergadering

Moeite met een collega-ambtsdrager

In art. 48 van de kerkorde uit 1975 wordt vermeld: 'Aan het einde van classicale en andere meerdere vergaderingen zal censuur geoefend worden over hen die zich in de vergadering misgaan hebben.' In de artikelen over de kerkenraad ontbreekt een dergelijke bepaling. Dat is jammer: soms is het terdege gewenst aan het einde van een kerkenraadsvergadering de onlust die bij deelnemers bestaat over het optreden van een collega-ambtsdrager die avond of ook bij een andere gelegenheid, bespreekbaar te maken. Daardoor kunnen de deelnemers hun negatieve gevoel over een collega-ambtsdrager kwijtra-ken. Van een dergelijk doorpraten van iemands moeite met een ander komt tijdens een vergadering meestal weinig of niets terecht, tenzij daar expliciet de ruimte voor gegeven wordt. Wordt daarvoor ge-kozen, dan kan worden bereikt dat de ambtsdragers na een vergadering met positieve gevoelens naar huis gaan.

Naar mijn oordeel kan deze mogelijkheid tot doorspreken heel goed gekoppeld worden aan het 1^e deel van artikel 81 van de Kerkorde, dus dat de ambtsdragers onderling christelijk censuur oefenen.

Nu weet ik wel dat art.81 bij veel kerkenraden nog altijd verbonden is met de aanstaande viering van het avondmaal. Het gevolg van deze verbinding is dat van die censuur haast nooit gebruik gemaakt wordt: de eventuele bezwaren tegen een collega-ambtsdrager zijn meestal niet van dat gewicht dat het gezamenlijk viëren van het avondmaal in het geding is. Omdat in art.81 zelf geen enkele verbinding met het avondmaal gelegd wordt, is er alle ruimte de daar vermelde censuur een minder beladen ka-rakter te geven en ook elke vergadering aan de orde te stellen.

Ik pleit er daarom voor, dat kerkenraden een besluit nemen van de volgende strekking: Onder 'Censuur naar art.81 K.O., 1e deel' wordt voortaan verstaan het eventueel aanvoeren van bezwaren van de ene ambtsdrager tegenover de andere. Deze censuur wordt als apart punt opgevoerd aan het einde van el-ke agenda van de kerkenraad en wijkraad/sectie. Daarbij wordt volstaan met een algemene vraag in deze trant: heeft een van de broeders bezwaren tegen uitlatingen of een bepaald optreden van een col-lega-ambtsdrager tijdens deze vergadering of in andere verbanden. (CvdL in 2016: je kunt het ook zo formuleren: zit iemand iets dwars wat deze vergadering gezegd of gedaan is?)

Onderlinge evaluatie door de ambtsdragers

Tegenwoordig is het een veel voorkomend gebruik om na afloop van een bepaalde activiteit tijd uit te trekken voor evaluatie. Ook ons kerkelijk leven kent evaluerende momenten, zoals de preekbespreking, de rapportage van het bezoek aan de catechisaties en de voorbereiding op de kerkvisitatie. Vanwege de waarde ervan bepleit ik het evalueren te betrekken op het geheel van de ambtelijke activiteiten, het te spreiden over het hele vergaderjaar en tenslotte het te koppelen aan het 2^e deel van art.81 K.O. (dus dat de ambtsdragers 'elkaar inzake de bediening van hun ambt aansporen en vriendelijk terechtwij-zen').

Om dit tot stand te brengen, kunnen kerkenraden een besluit nemen van de volgende strekking: Met 'Bezinning naar art.81 K.O.,' bedoelen we voortaan: het evaluerend terugkijken op de praktijk van het ambtelijke werk (waarbij de goede en zwakke punten geïnventariseerd worden) alsook het stimulerend vooruitkijken (waarbij erover nagedacht wordt hoe aspecten van het werk beter gedaan kunnen wor-den).

Deze bezinning wordt geregeld opgevoerd op de agenda van de vergaderingen, waarbij in elk geval de volgende onderwerpen aan de orde dienen te komen:

1 De praktijk van het bezoek afleggen	5 Bezoeken aan catechisaties/verenigingen
2 De preken	6 Het pastorale kerkenraadplan
3 Onderlinge samenwerking	7 Voorbereiding op het brengen van bezoeken
4 De voorbereiding van de kerkvisitatie	8 De eredienst

(De verdeling van deze onderwerpen over het jaar en over de vergaderingen van de brede/smalle kerkenraad en/of de wijkraad/sectie is een zaak die plaatselijk geregeld moet worden.)

Om de bespreking van deze agendapunten zo goed mogelijk te laten verlopen, is het zinnig telkens te werken met een handreiking. Om bij de ontwikkeling hiervan te helpen, geef ik hierbij een opzet hoe dergelijke handreikingen voor het evalueren door de ambtsdragers eruit kunnen zien.

1 De praktijk van het bezoek afleggen

Deze handreiking kan door de ambtsdragers thuis gebruikt worden om zich vooraf systematisch te bezinnen op en notities te maken over de materie. De vragen uit de handreiking kunnen ook, meer of minder globaal, tijdens de bespreking zelf gevolgd worden.

De predikant

- Bezoekt hij regelmatig de zieken, de ouderen, zelfstandig wonende jongeren en hen die in een bijzonder verheugende of verdrietige situatie verkeren; wordt de frequentie en de methode van z'n bezoeken door de gemeente gewaardeerd?
- Ontlast hij de ouderlingen voldoende, als er zich netelige en/of ingewikkelde situaties voordoen?
- Wat is de duur van z'n bezoeken; hoe richt hij die in, vooral wat het bijbellezen en bidden betreft?
- Maakt hij opbouwend gebruik van het kerkblad door de manier waarop hij de rubriek 'Uit de gemeente' verzorgt alsook door de inhoud van de artikelen die hij schrijft (ervan uitgaande dat het kerkblad ruimte biedt voor algemene artikelen)?
- Rekent hij voldoende met de afspraken die in het kader van het pastorale kerkenraadplan gemaakt zijn (ervan uitgaande dat zo'n plan bestaat, zie onder 6)?
- Komt hij (voldoende) toe aan het lezen van vormende literatuur?
- Draagt hij de kerkleden ook geregeld, zo mogelijk met naam en toe-naam, op aan God?

De ouderlingen en de diakenen

- Wat is de duur van hun huisbezoeken; hoe richten ze die in, vooral wat het bijbellezen en bidden betreft?
- Bereiden ze zich goed voor op de huisbezoeken, zodat ze op de hoogte zijn van de uiterlijke omstandigheden en ook weten welke onderwerpen in elk geval aangesneden moeten worden?
- Welke afspraken maken ze vooraf met de ouders over de aanwezigheid en het vertrek van kinderen; geven ze hun voldoende aandacht; hoe benaderen ze hen?
- Zijn ze tijdens de huisbezoeken zelf veel aan het woord, of stellen ze veel vragen en proberen ze zo de ander te laten praten?
- Brengen ze regelmatig tussentijdse bezoeken, vooral aan de zieken, de ouderen, zelfstandig wonende jongeren en hen die in een bijzonder verheugende of verdrietige situatie verkeren; laten ze deze bezoeken niet te veel aan de predikant over?
- Wat is de duur van die tussentijdse bezoeken; hoe richten ze die in, vooral wat het bijbellezen en bidden betreft?
- Rekenen ze voldoende met de afspraken die in het kader van het pastorale kerkenraadplan gemaakt zijn (ervan uitgaande dat zo'n plan bestaat, zie onder 6)?
- Komen ze (voldoende) toe aan het lezen van vormende literatuur?
- Dragen ze de kerkleden ook geregeld met naam en toenaam op aan God?

2 De preken

(CvdL: Dit onderdeel heb ik hier geschrappt omdat ik dit apart heb uitgewerkt, zie eerder in deze rubriek 'Handreikingen')

3 Onderlinge samenwerking

Deze handreiking kan door de ambtsdragers thuis gebruikt worden om zich vooraf systematisch te bezinnen op en notities te maken over de materie. De vragen uit de handreiking kunnen ook, meer of minder globaal, tijdens de bespreking zelf gevolgd worden.

De praktijk van het vergaderen

(Sommige vragen van dit onderdeel zijn niet van toepassing op alle soorten vergaderingen; wil men per soort evalueren, dan kunnen verschillende vragenlijsten gemaakt worden, die passen bij de kerkenraad en de wijkraad/sectie).

- Zijn de agenda en de bijlagen altijd uitgebreid genoeg en ontvangen de ambtsdragers die voldoende op tijd om zich goed op de vergadering te kunnen voorbereiden?
- Is er een duidelijk beleid met betrekking tot de ingekomen stukken; zijn de maatstaven duidelijk die de brede kerkenraad en de diaconie aanleggen, willen ze ingaan op aanvragen om financiële steun?
- Houdt de preses (ook tijdens gemeentevergaderingen) voldoende lijn in het vergaderen; vindt de besluitvorming ordelijk en helder plaats?
- Krijgen de eigenlijke zaken, betreffende de geestelijke begeleiding van de gemeente, voldoende aandacht in vergelijking met materiële zaken?
- Laat de preses (ook tijdens gemeentevergaderingen) zich te veel, voldoende of te weinig gelden; geeft hij anderen te weinig, te veel of voldoende ruimte om zich uit te spreken?
- Zijn er ambtsdragers die ongewild te weinig aan bod komen of die soms het idee hebben dat hun ideeën/gevoeligheden te weinig serieus worden genomen?
- Duren de vergaderingen te lang; worden op een laat tijdstip wel eens belangrijke zaken aangesneden?

Onderlinge informatie

- Hoe is de mondelinge rapportage van de bezoeken:
- te breed, zodat de collega-ambtsdragers met te veel informatie belast worden en de plicht tot geheimhouding in het gedrang komt, of:
- te sober, zodat er geen globaal beeld van de gemeente gevormd kan worden en er in het geval van tucht of financiële ondersteuning onvoldoende op kan worden teruggegrepen?
- Hoe is de notulering van de bezoeken: genoeg om tot beeldvorming te komen en om op terug te grijpen?
- Wordt er bij de verschillende gelegenheden voldoende informatie uitgewisseld tussen de predikant, ouderlingen en diakenen?
- Is er voldoende duidelijkheid over wie/wanneer nieuwgekomenen, zieken en/of aan-huis-gebonden kerkleden bezoekt?
- Wordt er voldoende gepraat over de vreugden en moeiten van het werk; kunnen de ambtsdragers het teleurstellende van hun taak voldoende verwerken en tegelijk oog blijven houden voor het zinvolle ervan?

4 Voorbereiding van de kerkvisitatie

Ik heb dit onderwerp compleetheidshalve hier neergezet omdat deze voorbereiding heel goed ook als onderlinge evaluatie gebruikt kan worden.

Voort de invulling hiervan verwijs ik naar de geldende classicale 'Regeling voor de kerkvisitatie'.

5 Bezoeken aan catechisaties en gemeenten

Catechisaties

Bij het rapporteren hierover kunnen de ouderlingen, op grond van wat zij zelf hebben waargenomen of van wat zij van de catecheten hebben vernomen, de volgende punten aan de orde stellen:

- Welke methode wordt gebruikt; komen de Catechismus en de andere belijdenisgeschriften voldoende aan de orde; komt voldoende ter sprake wat er vandaag speelt aan problemen en verleidingen?
- Is de presentatie van de stof helder en boeiend; worden de jongelui er voldoende bij betrokken?
- Wordt er (te veel of te weinig) huiswerk meegegeven en hoe wordt het werken daaraan gecontroleerd?
- Zijn de jongelui belangstellend; heerst er orde; werken de ouders voldoende mee?
- Wordt de presentie bijgehouden; zijn er jongelui die geregeld ontbreken; wat wordt gedaan met hen die weinig of nooit verschijnen?
- Houdt de catecheet voldoende rekening met de afspraken die in het kader van het pastorale kerkenraadplan gemaakt zijn (ervan uitgaande dat zo'n plan bestaat, zie onder 6)

De jeugdverenigingen

Bij het rapporteren hierover kunnen de ouderlingen, op grond van wat zij zelf hebben waargenomen of van wat zij van de leiders/besturen hebben vernomen, de volgende punten aan de orde stellen:

- Wat voor rooster wordt er gevolgd; komen de Bijbel, de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Dordtse Leerregels en de kerkgeschiedenis voldoende aan de orde; komt voldoende ter sprake wat er vandaag speelt aan problemen en verleidingen?
- Wordt er aan voorstudie gedaan; beschikken de jongelui over voldoende voorstudiemateriaal; stimuleren de besturen de voorstudie en het bibliotheekgebruik?
- Is de leiding niet te strak of te soepel; heerst er orde; worden de jongelui voldoende bij de discussie betrokken; zijn ze belangstellend?
- Wordt de presentie bijgehouden; zijn er jongelui die geregeld ontbreken; wat wordt gedaan met hen die weinig of nooit verschijnen?
- Wordt de predikant jaarlijks uitgenodigd om op een vergadering een bijdrage te leveren?
- Stimuleren de besturen het bezoeken van regionale en landelijke jeugdbijeenkomsten en leggen ze jaarlijks contact met een zustervereniging (als dit van toepassing is)?

6 Het pastorale kerkenraadplan

(Ik volsta hier met een model, dat plaatselijk ingevuld dient te worden)

Inventarisatie (vastgesteld/bijgesteld d.d. ...-...-...):

- a) Wat de achtergronden van de gemeente betreft, kan op het volgende worden gewezen:
- b) De bij a) vermelde omstandigheden verklaren voor een groot deel de zwakke punten van de gemeente:
- c) Tegenover dit negatieve kunnen belangrijke positieve punten genoemd worden:

Doelstellingen en te gebruiken middelen (vastgesteld/bijgesteld d.d. ...-...-...):

- a) Het bevorderen van..., waarmee verbonden.... Dit doel kan worden bereikt door de volgende middelen:
 - In de kerkdiensten en op catechisatie geregeld aandacht hieraan besteden.
 - Op de huisbezoeken van de ouderlingen aandacht hieraan geven, als het uitkomt en/of systematisch d.m.v. een jaarthema.
 - In het kerkblad geregeld vormende artikelen en boekbesprekingen over deze zaken laten verschijnen.
 - Bij de verenigingsbesturen erop aandringen dat ze stimuleren.
- b) Het bevorderen van de betrokkenheid bij.... Dit doel kan worden bereikt door de volgende middelen:
- c) Ver voor de talstelling wordt onder de kerkelijk meelevende broeders van de gemeente al gericht rondgekeken naar mogelijke kandidaat-ambtsdragers.
Dit doel kan worden bereikt, doordat de ambtsdragers bij hun bezoeken van die broeders door hun vraagstelling zicht proberen te krijgen op iemands geschiktheid en bereidheid.
- d) Stimuleren dat de jeugd zich meer principieel opstelt op het gebied van.... Dit doel kan worden bereikt door de volgende middelen:

Bijstelling van het kerkenraadplan

- Allereerst dienen de ambtsdragers in de loop van het seizoen erop te letten of het bovenstaande een reëel plan is en of er goed mee kan worden gewerkt.
- Daarnaast moet in juni officieel worden gezien in hoeverre inventarisatie, de formulering van de doelstellingen alsook de keuze en het gebruik van de middelen goed zijn geweest. Zo nodig wordt het gemaakte plan gecorrigeerd en aangevuld, zodat voor het nieuwe seizoen weer een bijgewerkt plan op tafel ligt.

7 Voorbereiding op het brengen van bezoeken

Bij de bespreking hiervan kunnen twee onderwerpen aan de orde komen: algemene aspecten en/of het huisbezoekthema. Voor welk onderwerp wordt gekozen, dienen de kerkenraadsleden vooraf met elkaar af te spreken, zodat een van de kerken-raadsleden zo'n onderwerp schriftelijk of mondeling kan voorbereiden.

Algemene aspecten van het brengen van een bezoek

In het kader hiervan kunnen elementen besproken worden die, als het goed is, ook ter sprake komen in de instructie van nieuwe ambtsdragers.

Het is handig als de ambtsdragers vooraf afspreken bij welke elementen zij in het bijzonder willen stilstaan.

Thema voor het bezoek door ouderlingen

Als (bijv. in het kader van het pastorale kerkenraadplan, zie hierboven 6) voor een huisbezoekthema gekozen wordt, mag die keuze natuurlijk nooit als een ijzeren wet toegepast worden: op bepaalde adressen kan een ander thema meer op z'n plaats zijn.

Een huisbezoekthema kan gekozen worden uit o.a. de volgende onderwerpen:

- de omgang met de Bijbel: persoonlijk en in gezinsverband,
- het bidden: persoonlijk en in gezinsverband,
- de kerkgang, incl. de liturgie,
- de betekenis van het geloof voor het leven van alledag,
- de opstelling tegenover de gemeente met haar ambtsdragers,
- de jeugd in het gezin en in de gemeente,
- de opstelling van een christen naar buiten.

Thema voor het bezoek door diakenen

Als (bijv. in het kader van het pastorale kerkenraadplan, zie hierboven 6) voor een huisbezoekthema gekozen wordt, mag die keuze natuurlijk nooit als een ijzeren wet toegepast worden: op bepaalde adressen kan een ander thema meer op z'n plaats zijn.

Een huisbezoekthema kan gekozen worden uit de volgende onderwerpen:

- de diaconale taak van de gemeenteleden en de taak van de diakenen,
- het beheren van het eigen geld en goed,
- de vraag of iemand hulp nodig heeft of dat iemand hulp kan geven in een of andere vorm,
- de vraag of iemand morele en/of financiële steun van de diakenen zelf nodig heeft voor wat voor oorzaak ook.

8 De eredienst

Deze handreiking kan door de ambtsdragers thuis gebruikt worden om zich vooraf systematisch te bezinnen op en notities te maken over de materie. De vragen uit de handreiking kunnen ook, meer of minder globaal, tijdens de bespreking zelf gevolgd worden.

De gebeden

- Hoe zijn de gebeden opgebouwd: zit er lijn in; wordt niet overbodig herhaald of te breed geformuleerd?
- Hoe is het taalgebruik: (te) modern of ouderwets; (te) moeilijk; slordig of correct; passend bij de gelegenheid?
- Komen de verschillende onderwerpen voldoende aan de orde, zoals: het lofprijzen, aanbidden en danken; het vragen om vergeving en om de kracht van Gods Geest; het voorleggen van moeiten; de inhoud van de preek; de feiten van de dag?
- Komen in de voorbede de verschillende soorten kerkleden en instanties vaak en concreet genoeg aan bod?
- Is er genoeg vooroverleg in de consistorie?

Het zingen

- Komen in de loop van één of twee jaar alle psalmen en gezangen aan bod; is er een evenwichtig gebruik van de gezangen in vergelijking met de psalmen?
- Worden per keer te weinig of te veel liederen opgegeven; wordt recht gedaan aan het geheel van een lied, of wordt met losse coupletten gewerkt?
- Wordt wijs omgegaan met het opgeven van minder bekende of moeilijke melodieën?
- Sluiten de opgegeven liederen voldoende aan bij het onderdeel van de eredienst waarbij ze horen?
- Geldt van de organisten dat ze op muzikaal en liturgisch verantwoorde wijze de gemeentezang begeleiden, alsook dat zij zich houden aan de muzieknotatie zoals die in het kerkboek is opgenomen?

Andere elementen

- Wordt alles op een goede manier aangekondigd?
- Moet er nog wat veranderd worden aan de manier waarop de predikant, de ouderlingen, de diakenen en de kerkleden betrokken zijn bij de avondmaalsviering?
- Moet er nog wat veranderd worden aan de manier waarop dopen, belijdenis doen en bevestigingen gebeuren?
- Is het doel van de collectes altijd duidelijk genoeg?